

Zawieszenie i uchylenie rygoru natychmiastowej wykonalności wyroku zaocznego po nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 2019 r.

Suspending and revoking immediate enforceability
of a default judgement following the 2019 amendment
to the Code of Civil Procedure

Приостановление и отмена немедленного исполнения заочного решения
после внесения изменений в Гражданский процессуальный кодекс в 2019 г.
Припинення та скасування наказу про негайне виконання заочного рішення
після змін до Цивільного процесуального кодексу 2019 року

KAROL SKRODZKI

Dr, Uniwersytet w Białymstoku

e-mail: k.skrodzki@uwb.edu.pl, <https://orcid.org/0000-0003-2131-4159>

Streszczenie: Artykuł analizuje przepisy Kodeksu postępowania cywilnego dotyczące zawieszania i uchylania rygoru natychmiastowej wykonalności wyroku zaocznego, koncentrując się na art. 346 K.p.c. Celem badań jest ocena, czy obecna regulacja odpowiada zmianom wynikającym z nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 2019 r. oraz czy zapewnia ochronę procesową pozwanemu, który nie podjął obrony z przyczyn niezawinionych. W artykule wykorzystano metodę dogmatycznoprawną, polegającą na analizie obowiązujących przepisów oraz ich wykładni w orzecznictwie i doktrynie. Dodatkowo zastosowano metodę teoretycznoprawną, aby ocenić celowość i skuteczność regulacji. Autor wskazuje na lukę prawną dotyczącą podstaw zawieszenia rygoru natychmiastowej wykonalności. Przepisy nie przewidują wprost ochrony pozwanego, który nie złożył odpowiedzi na pozew z przyczyn niezawinionych. Postuluje się rozszerzenie podstaw uchylenia rygoru na sytuacje, gdy wyrok zaoczny został wydany w wyniku wadliwego doręczenia lub niezawinionej bierności pozwanego. Alternatywnie proponuje się możliwość uchylania samego wyroku zaocznego na wczesnym etapie postępowania, co wyeliminowałoby konieczność jego egzekwowania. Artykuł podkreśla, że obecne przepisy mogą prowadzić do sytuacji, w której pozwany – mimo braku winy – ponosi skutki egzekucji, nawet jeśli rygor natychmiastowej wykonalności zostanie zawieszony. Autor sugeruje zmiany legislacyjne mające na celu zwiększenie ochrony pozwanego i dostosowanie przepisów do zasady sprawiedliwego procesu.

Słowa kluczowe: wyrok zaoczny, rygor natychmiastowej wykonalności, obrona pozwanego w procesie, zawieszenie rygoru natychmiastowej wykonalności, uchylenie rygoru natychmiastowej wykonalności

Summary: The present paper analyses the provisions of the Polish Code of Civil Procedure regarding the suspension and revocation of immediate enforceability of a default judgement, with a focus on Article 346 of the Code. The goal of the study is to assess whether the current regulation complies with the changes resulting from the 2019 amendment to the Code of Civil Procedure, and whether it provides procedural protection to a defendant who has failed to enter a defence through no fault of their own. The article uses the legal-dogmatic approach, which involves the analysis of applicable provisions and their interpretation in case law and doctrine. Additionally, the theoretical-legal approach is used to evaluate the purposefulness and effectiveness of the regulation. The author points out a legal loophole regarding the grounds for suspending immediate enforceability. Legislation does not directly protect a defendant who has failed to respond to a claim put to them for reasons that were no fault of their own. It is postulated that the grounds for revoking immediate

enforceability should be extended to situations where a default judgement was issued as a result of improper service or the defendant's failure to take action through no fault of their own. It is proposed, as an alternative solution, that the default judgement itself could be set aside at an early stage of the proceedings, which would eliminate the need to enforce it. The article emphasises that the current provisions may lead to a situation in which the defendant – despite the absence of fault – bears the consequences of enforcement, even if immediate enforceability is suspended. The author proposes legislative changes aimed at improving the protection of the defendant and adjusting the regulations so that they comply with the principle of a fair trial.

Key words: default judgement, immediate enforceability, defence in legal proceedings, suspending immediate enforceability, revoking immediate enforceability

Резюме: В статье анализируются положения Гражданского процессуального кодекса, касающиеся приостановления и отмены немедленного исполнения заочного судебного решения, с акцентом на статью 346 Гражданского процессуального кодекса. Цель исследования — оценить, соответствует ли действующее регулирование изменениям, внесенным в Гражданский процессуальный кодекс в 2019 году, и обеспечивает ли оно процессуальную защиту ответчика, который не вступил в процесс по независимым от него причинам. В статье использован догматический правовой метод, заключающийся в анализе действующих норм и их толкования в прецедентном праве и доктрине. Кроме того, для оценки целесообразности и эффективности регулирования использован теоретико-правовой метод. Автор указывает на наличие правового пробела, в части оснований для приостановления немедленного исполнения решения. Нормативные акты прямо не предусматривают защиту ответчика, не представившего возражения по иску по независимым от него причинам. Выдвигается предложение распространить основания для отмены немедленного исполнения решения на ситуации, когда заочное решение было вынесено в результате ненадлежащего вручения судебных документов или бездействия ответчика, произошедшего не по его вине. В качестве альтернативы предлагается механизм отмены заочного судебного решения на ранней стадии разбирательства, что избавит от необходимости приводить его в исполнение. В статье подчеркивается, что действующие правила могут привести к ситуации, когда ответчик – несмотря на отсутствие вины – несет последствия решения, даже если немедленное исполнение приостановлено. Автор обосновывает необходимость внесения законодательных изменений, направленных на усиление защиты процессуальных прав ответчика и приведение процессуальных норм в соответствие с принципом справедливого судебного разбирательства.

Ключевые слова: заочное судебное решение, немедленное исполнение решения, защита ответчика в суде, приостановление немедленного исполнения решения, отмена немедленного исполнения решения

Анотація: У статті проаналізовано положення Цивільного процесуального кодексу, що стосуються припинення та скасування порядку негайного виконання заочного судового рішення, з урахуванням статті 346 Цивільного процесуального кодексу. Мета дослідження – оцінити, чи відповідає чинне регулювання змінам, внесеним до Цивільного процесуального кодексу у 2019 році, і чи забезпечує воно процесуальний захист відповідача, який не зміг підготувати захист з причин, не пов'язаних з його виною. У статті використано догматико-юридичний метод, який полягає в аналізі норм чинного законодавства та їхнього тлумачення в судовій практиці й доктрині. Крім того, з метою оцінки доцільності та ефективності регулювання автором було також застосовано теоретико-правовий метод. Автор вказує на правову прогалину щодо підстав для припинення виконання судового наказу, який підлягає негайному виконанню. Положення прямо не передбачають захисту відповідача, який не подав заперечення проти позову з причин, не пов'язаних з його виною. Пропонується розширити підстави для скасування наказу, включивши до них ситуації, коли заочне рішення було винесено внаслідок ненадлежащего вручення або безвиновної бездіяльності відповідача. Крім того, пропонується, щоб саме заочне рішення могло бути скасоване на ранній стадії судового розгляду, що дозволило б уникнути необхідності його примусового виконання. У статті підкреслюється, що чинні положення можуть призвести до ситуації, коли відповідач, незважаючи на відсутність вини, несе наслідки примусового виконання рішення, навіть якщо порядок негайного виконання призупинено. Автор пропонує законодавчі зміни, спрямовані на посилення захисту відповідача та приведення законодавства у відповідність до принципу справедливого судового розгляду.

Ключові слова: заочне рішення, наказ про негайне виконання, захист відповідача в суді, призупинення виконання наказу про негайне виконання, скасування наказу про негайне виконання

Wstęp

Przedmiotem niniejszego artykułu jest analiza przepisów Kodeksu postępowania cywilnego¹ dotyczących zasad zawieszania i uchylenia rygoru natychmiastowej wykonalności nadawanego wyrokowi zaocznemu. Przedmiotem zainteresowania będzie w szczególności art. 346 K.p.c., który wyraża przesłanki zawieszenia i uchylenia rzeczoności rygoru. Przyczyną podjęcia tej problematyki jest zwłaszcza nowelizacja przepisów postępowania cywilnego przeprowadzona ustawą z dnia 4 lipca 2019 r.² W jej ramach ustawodawca wprowadził do Kodeksu postępowania cywilnego nowe reguły podejmowania obrony przez pozwanego oraz dotyczące forum rozpoznawania sprawy (rozprawa, posiedzenie niejawne). Przekładają się one na możliwość wydania wyroku zaocznego, opatrywanego z urzędu rygorem natychmiastowej wykonalności.

Celem artykułu jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy nowe zasady postępowania pozwanego do obrony i w związku z tym możliwość wydania wyroku zaocznego zostały należycie uwzględnione przez ustawodawcę w postępowaniu związanym z zawieszaniem i uchyleniem rygoru natychmiastowej wykonalności? W szczególności zaś, czy aktualne brzmienie przepisu art. 346 § 1 K.p.c. – który nie został znówelizowany – jest adekwatne do podstaw orzekania wyrokiem zaocznym?

Artykuł będzie się odnosił również do zasad wydawania wyroku zaocznego, a także zawierał propozycje nowelizacji przepisów dotyczących podstaw jego uchylenia, czy też uchylenia rygoru natychmiastowej wykonalności.

1. Obrona pozwanego a przesłanki wydania wyroku zaocznego przed nowelizacją z dnia 4 lipca 2019 r.

Od początku obowiązywania Kodeksu postępowania cywilnego podstawowym przepisem regulującym podejmowanie przez pozwanego obrony był art. 207. Zgodnie z nim (uwzględniając jego pierwotne brzmienie), pozwany mógł przed pierwszą rozprawą wnieść odpowiedź na pozew (§ 1). Wyrażenie przez pozwanego stanowiska procesowego w formie pisemnej miało zatem charakter fakultatywny. Pozwany posiadał prawo, ale nie był zobowiązany do formułowania stanowiska na piśmie. W takim brzmieniu przepis ten oznaczał, że strona pozwana – jeśli taką przyjęła

¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r. poz. 1568.

² Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2019 r. poz. 1469 (nowelizacja weszła w życie w dniu 7 listopada 2019 r.).

taktykę procesową – mogła przystąpić do odpierania żądania pozwu dopiero na rozprawie. Wówczas, zgodnie z art. 210 § 1 K.p.c., pozwany ustnie przedstawiał swoje twierdzenia i dowody. Według pierwotnego brzmienia art. 207 § 2 K.p.c., jedynie w sprawach zawiłych lub rozrachunkowych przewodniczący miał możliwość zarządzenia przed pierwszą rozprawą wniesienia odpowiedzi na pozew lub także – w miarę potrzeby – wymiany przez strony dalszych pism przygotowawczych. Regulacja zawarta w art. 207 K.p.c., zgodnie z którą pozwany nie miał obowiązku wnoszenia pisemnej odpowiedzi na pozew i mógł podjąć obronę dopiero na rozprawie, obowiązywała do nowelizacji z dnia 4 lipca 2019 r.³

W ramach rozważań historycznych należy wspomnieć, że do 3 maja 2012 r. obowiązywały przepisy art. 479¹–479²² K.p.c., regulujące postępowanie odrębne w sprawach gospodarczych⁴. Zgodnie z art. 479¹⁴ K.p.c., jeśli sąd nie wydał nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym lub upominawczym, pozwany był obowiązany do wniesienia odpowiedzi na pozew w terminie dwutygodniowym od dnia otrzymania pozwu. Odpowiedź wniesiona po terminie podlegała zwrotowi⁵. Niewniesienie bądź zwrot odpowiedzi na pozew dawało możliwość wydania wyroku zaocznego, jako że według przepisu art. 479¹⁸ K.p.c. sąd miał podstawę do jego wydania na posiedzeniu niejawnym, gdy pozwany nie złożył odpowiedzi na pozew. W orzecznictwie argumentowano, że art. 479¹⁸ K.p.c. uzupełniał przesłanki do wydania wyroku zaocznego wymienione w art. 339 § 1 oraz art. 340 K.p.c.⁶ Z ówczesnego brzmienia tych przepisów wynikało zaś, że sąd mógł wydać taki wyrok, jeżeli pozwany nie stawił się na posiedzenie wyznaczone na rozprawę albo mimo stawienia się nie brał w nim udziału (art. 339 § 1). Stosownie zaś do przepisu art. 340 K.p.c., wyrok wydany w nieobecności pozwanego nie był zaoczny, jeżeli pozwany żądał przeprowadzenia

³ Do daty tej nowelizacji art. 207 K.p.c. wprawdzie podlegał zmianom w zakresie pisemnego wyrażania stanowiska w sprawie, ale nie dotyczyły one odpowiedzi na pozew, tylko zasad wnoszenia pism przygotowawczych (przez obie strony sporu).

⁴ W omawianej formule postępowanie w sprawach gospodarczych obowiązywało od 13 kwietnia 1990 r. do 3 maja 2012 r.

⁵ W orzecznictwie argumentowano, że uchybienie terminowi określone w art. 479¹⁴ § 1 K.p.c. na wniesienie odpowiedzi na pozew skutkuje tym, iż złożonego pisma nie można już traktować jako odpowiedź na pozew, a wyłącznie jako pismo procesowe, które nie może zapobiec możliwości wydania wyroku zaocznego. W tej sytuacji wynikający z art. 479¹⁸ § 3 K.p.c. obowiązek odpowiedniego stosowania art. 479¹⁴ § 2 K.p.c. do sprzeciwu od wyroku zaocznego oznacza, że w sprzeciwie tym pozwany jest uprawniony i zarazem zobowiązany podać wszystkie twierdzenia, zarzuty oraz dowody, i to nawet bez względu na to, czy wcześniej złożył pismo procesowe, które błędnie nazwał „odpowiedzią na pozew” wskutek uchybienia terminowi do jej złożenia, zob. wyrok SN z dnia 7 marca 2008 r., III CSK 312/07, LEX nr 494155.

⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 31 października 2012 r., I ACa 446/12, LEX nr 1237853.

rozprawy w swej nieobecności albo składał już w sprawie wyjaśnienia ustnie lub na piśmie (regulacja ta obowiązuje także dzisiaj – art. 340 § 2 K.p.c.).

2. Obrona pozwanego a wyrok zaoczny po nowelizacji z dnia 4 lipca 2019 r.

Nowelizacja z 2019 r. w sposób gruntowny przemodelowała zasady obrony pozwanego, narzucając mu – w każdej sprawie – obowiązek ustosunkowania się do żądania pozwu w pisemnej odpowiedzi. Zgodnie z art. 205¹ K.p.c. przewodniczący zarządza doręczenie pozwu pozwanemu, wzywając go jednocześnie do złożenia odpowiedzi na pozew w terminie nie krótszym niż dwa tygodnie⁷. Odpowiedź na pozew wniesiona po tym terminie podlega zwrotowi. Stosownie do tej zmiany znówelizowany został art. 339 K.p.c., dotyczący podstaw wydawania wyroku zaocznego. Stanowi on teraz, że sąd może orzec wyrokiem zaocznym na posiedzeniu niejawnym, gdy pozwany w wyznaczonym terminie nie złożył odpowiedzi na pozew⁸. Przepis art. 340 K.p.c. – także zmieniony – wskazuje zaś na możliwość wydania wyroku zaocznego, jeżeli mimo niezłożenia odpowiedzi na pozew skierowano sprawę do rozpoznania na rozprawie, a pozwany nie stawiał się na tę rozprawę albo mimo stawienia się nie brał w niej udziału (§ 1).

Przepis art. 340 § 1 K.p.c. dopuszcza zatem podjęcie obrony przez pozwanego dopiero na rozprawie, nawet jeśli nie ustosunkuje się on do pozwu na piśmie. Gdy pozwany stawia się i będzie brał w niej udział⁹, to pomimo niezłożenia obowiązkowej – zgodnie z art. 205¹ K.p.c. – odpowiedzi na pozew, sąd nie będzie miał możliwości wydania wyroku zaocznego. Usprawiedliwienia dla takiej regulacji, przewidującej możliwość podjęcia obrony przez pozwanego dopiero na rozprawie, szukać trzeba w art. 339 § 2 K.p.c. Stanowi on, że w przypadku, gdy pozwany nie złoży odpowiedzi na pozew, za prawdziwe przyjmuje się twierdzenia powoda o faktach zawarte w pozwie lub pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed posiedzeniem. Jeśli

⁷ Na marginesie głównych rozważań można nadmienić, że przepis art. 205¹ K.p.c. w porównaniu z poprzednimi regulacjami związanymi z obowiązkiem wniesienia pozwu uelastycyzował termin na dokonanie tej czynności procesowej, zastępując termin ustawowy – dwutygodniowy, terminem sądowo-ustawowym (nie krótszym niż dwa tygodnie).

⁸ M. Dziurda, *Czy nadchodzi zmierzch zasady usłowności w postępowaniu cywilnym?*, *Polski Proces Cywilny* 2022, nr 1, s. 135.

⁹ Co do sposobu rozumienia „brania udziału” przez pozwanego w rozprawie zob. wyrok SN z dnia 21 lipca 1958 r., 1 CR 562/58, LEX nr 1673221.

jednak budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa, sąd ma obowiązek podjęcia czynności zmierzających do ich wyjaśnienia¹⁰. Powinien on wówczas przede wszystkim przeprowadzić dowody zawnioskowane w pozwie¹¹. W tym celu może okazać się niezbędne wyznaczenie rozprawy¹², o której, co oczywiste, powiadamia się pozwanego. Stawiając się na rozprawie i podejmując obronę przed żądaniem pozwu – zgodnie z art. 340 § 1 K.p.c. – pozwany zapobiega wydaniu wobec niego wyroku zaocznego.

W obecnym stanie prawnym występują zatem dwa przypadki – związane z bezczynnością pozwanego – które uzasadniają orzeczenie wyroku zaocznego¹³. Pierwszy przypadek dotyczy sytuacji, w której pozwany nie złożył obligatoryjnej odpowiedzi na pozew. Jeżeli w oparciu o same twierdzenia powoda sąd uzna, że dochodzone roszczenie nie budzi wątpliwości, może wydać wyrok zaoczny na posiedzeniu niejawnym (art. 148¹ § 1 i 3 K.p.c.). Drugi przypadek występuje, gdy pozwany nie złożył odpowiedzi na pozew, jednak sąd nie może poprzestać na twierdzeniach zawartych w pozwie (gdyż budzą one wątpliwości lub zmierzają do obejścia prawa). W takiej sytuacji konieczne jest przeprowadzenie postępowania dowodowego na rozprawie. Jeśli pozwany nie stawi się na nią¹⁴ lub pomimo stawiennictwa nie zainicjuje obrony, wówczas również otworzy się możliwość rozstrzygnięcia zaocznego¹⁵. Przystąpienie jednak przez pozwanego do odpierniania żądania pozwu na rozprawie oznacza konieczność wydania wyroku ocnego.

¹⁰ W. Głodowski, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. 1, red. T. Zembruński, Warszawa 2020, s. 766.

¹¹ Na obowiązek przeprowadzenia dowodów w przypadku, gdy przywołane w pozwie fakty budzą wątpliwości, wielokrotnie zwracano uwagę w orzecznictwie Sądu Najwyższego: wyrok z dnia 15 marca 1996 r., I CRN 26/95, LEX nr 1673673; wyrok z dnia 23 września 1997 r., I CKU 115/97, LEX nr 1227454; wyrok z dnia 20 października 1998 r., I CKU 85/98, LEX nr 1216211.

¹² Nowelizacją z 4 lipca 2019 r. wprowadzona została do Kodeksu postępowania cywilnego możliwość złożenia zeznań przez świadka na piśmie (art. 271¹), zaś od 2016 r. istnieje możliwość wydania wyroku na posiedzeniu niejawnym. W związku z tym postępowanie dowodowe – w tym obejmujące dowód z zeznań świadków – nie implikuje konieczności przeprowadzenia rozprawy.

¹³ J. May, w: *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r. w praktyce*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, R. Flejszar, M. Malczyk, Warszawa 2020, rozdz. VIII, § 9.

¹⁴ Nie będzie jednak podstawy do wydania wyroku zaocznego, jeśli pozwany wniósł o rozpoznanie sprawy w jego nieobecności – art. 340 § 2 K.p.c.

¹⁵ O istnieniu wyroku zaocznego w danej sprawie nie decyduje takowe oznaczenie go przez sąd (oznaczenie w sentencji, że wyrok jest zaoczny), ale samo już tylko zaistnienie przesłanek do jego wydania. Jeśli takie mają miejsce w konkretnej sprawie, to nawet jeśli sąd, nieświadomy tych przesłanek, nie określił wyroku jako zaocznego, to jednak powinien on być za taki uważany, w szczególności na kolejnych etapach postępowania, zob. postanowienie SN z dnia 7 listopada 1995 r., I PRN 45/95, LEX nr 23748.

Oceniając aktualną regulację, należy rozważyć, czy słuszne jest, że pozwany może odpyrać żądanie pozwu dopiero na rozprawie, nie składając wcześniej obligatoryjnej odpowiedzi na pozew i tym samym unikając rozstrzygnięcia wyrokiem zaocznym. Wydaje się, że rozwiązanie takie premiuje procesowo biernego pozwanego (wszak nie złożył on obligatoryjnej odpowiedzi na pozew). Z drugiej jednak strony w piśmiennictwie i orzecznictwie przyjmuje się, że niestawiennictwo pozwanego (niebranie przezeń udziału w rozprawie) musi mieć charakter trwały. Jeśli sprawa rozpoznawana jest na więcej niż jednym posiedzeniu wyznaczonym na rozprawę, bierność pozwanego musi obejmować każde z tych posiedzeń, poczynając od pierwszego. Nie jest więc dopuszczalne wydanie wyroku zaocznego, gdy pozwany nie był obecny na pierwszym posiedzeniu albo, stawiając się, nie brał udziału w rozprawie, a następnie, po odroczeniu rozprawy, stawiał się na kolejnym posiedzeniu i wziął w nim udział¹⁶.

Jeśli dopuszcza się, aby pozwany podjął obronę dopiero na kolejnych posiedzeniach wyznaczonych na rozprawę, to analogicznie należy przyznać mu do tego prawo – blokujące rozstrzygnięcie wyrokiem zaocznym – także na kolejnym etapie postępowania (rozprawie), pomimo nieskorzystania przez niego z możliwości złożenia odpowiedzi na pozew.

Szczególna regulacja obowiązuje obecnie w postępowaniu w sprawach gospodarczych¹⁷. Według przepisu art. 458⁵ § 1 i 4 K.p.c. pozwany powinien podać wszystkie twierdzenia i dowody już w odpowiedzi na pozew, pod rygorem utraty możliwości powoływania ich na późniejszym etapie postępowania¹⁸. Jeśli zatem pozwany nie wniesie odpowiedzi na pozew, a sąd zdecyduje się na rozpoznanie sprawy na rozprawie, to możliwość działania na niej przez pozwanego będzie ograniczona. Chcąc bowiem aktywnie podjąć obronę poprzez zgłaszanie wniosków dowodowych, musiałby on wykazać okoliczności uzasadniające późniejsze niż w odpowiedzi na pozew ich przedłożenie (dotyczy to także twierdzeń), co zazwyczaj – przy zawinionym niezłożeniu odpowiedzi na pozew – będzie trudne do wykazania (art. 458⁵ § 4 K.p.c.). Na rozprawie pozwany będzie mógł zatem prezentować swój pogląd na sprawę, ale bez możliwości skutecznego kwestionowania faktów powołanych przez powoda i wykazywania dowodowo spornych faktów (poprzez składanie wniosków dowodowych).

¹⁶ K. Weitz, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2. *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Erciński, wyd. 5, Warszawa 2016, art. 339, s. 600.

¹⁷ Po likwidacji postępowania w sprawach gospodarczych nowelizacją z dnia 3 maja 2012 r. (art. 479¹–479²⁷) zostało ono przywrócone na mocy nowelizacji z dnia 4 lipca 2019 r. (art. 458¹–458¹³).

¹⁸ Podobna regulacja dotyczy przedsiębiorcy będącego pozwanym w postępowaniu z udziałem konsumentów, art. 458¹⁵ § 1 i 4 K.p.c.

3. Rygor natychmiastowej wykonalności – zagadnienia podstawowe

Zgodnie z przepisem art. 333 § 1 pkt 3 K.p.c. sąd z urzędu¹⁹ nada wyrokowi przy jego wydaniu²⁰ rygor natychmiastowej wykonalności, jeżeli wyrok uwzględniający powództwo jest zaoczny. Jest to przypadek obligatoryjnego, z urzędu, opatrzenia wyroku tym rygorem. Rygor natychmiastowej wykonalności obowiązuje od chwili ogłoszenia wyroku, a gdy ogłoszenia nie było – od chwili podpisania sentencji orzeczenia (art. 336 K.p.c.). Natychmiastowa wykonalność wyroku wygasa natomiast z chwilą ogłoszenia, a jeżeli takowe nie miało miejsca, z momentem podpisania sentencji orzeczenia zmieniającego albo uchylającego wyrok lub postanowienie o natychmiastowej wykonalności wyroku – w takim zakresie, w jakim nastąpiła zmiana lub uchylenie (art. 337 K.p.c.).

Podstawą egzekucji jest tytuł wykonawczy (art. 776 zd. pierwsze K.p.c.). Tym jest z kolei tytuł egzekucyjny zaopatrzony w klauzulę wykonalności, chyba że ustawa stanowi inaczej (art. 776 zd. drugie K.p.c.). Tytułem egzekucyjnym będzie w szczególności orzeczenie sądu prawomocne lub – co ma szczególne znaczenie dla niniejszych rozważań – podlegające natychmiastowemu wykonaniu (art. 777 § 1 pkt 1 K.p.c.). Nadanie wyrokowi zaocznemu rygoru natychmiastowej wykonalności nie zwalnia zatem powoda (wierzyciela) z obowiązku uzyskania klauzuli wykonalności. Dopiero po opatrzeniu nią wyroku, ten przekształca się w tytuł wykonawczy, stanowiący podstawę do wszczęcia postępowania egzekucyjnego.

Natomiast przesłanką uznania orzeczenia za tytuł egzekucyjny jest jego wykonalność. Rozumie się przez nią możliwość przymusowego wykonania orzeczenia w postępowaniu egzekucyjnym²¹. Nadanie rygoru natychmiastowej wykonalności w świetle art. 333 K.p.c., jak również zawieszenie czy uchylenie rygoru, jest zatem możliwe wyłącznie w odniesieniu do rozstrzygnięć nadających się do egzekucji (wykonalnych)²².

¹⁹ Zgodnie z pierwotnym brzmieniem rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks Postępowania Cywilnego (Dz. U. z 1930 r. Nr 83, poz. 651) nadanie rygoru natychmiastowej wykonalności wyrokowi zaocznemu następowało zawsze na wniosek powoda (art. 362). Co więcej, sam wyrok zaoczny również był orzekany na jego wniosek (art. 366).

²⁰ Omyłkowe nienadanie rygoru może być naprawione w trybie przepisu art. 351 § 1 K.p.c.

²¹ K. Sokólska, *Zmiany przepisów o natychmiastowej wykonalności wyroku zaocznego*, Polski Proces Cywilny 2019, nr 1, s. 75 i cytowane tam piśmiennictwo.

²² Nadanie rygoru natychmiastowej wykonalności dotyczy tylko wyroków sądu pierwszej instancji. Wyroki sądu drugiej instancji są wykonalne jako prawomocne.

4. Zawieszenie rygoru natychmiastowej wykonalności wyroku zaocznego

Wyrok zaoczny podlega doręczeniu obu stronom i z tą chwilą pozwany uzyskuje możliwość jego zaskarżenia poprzez złożenie sprzeciwu²³. W przypadku wniesienia sprzeciwu, przewodniczący zarządza doręczenie go powodowi i nadaje sprawie bieg, podejmując w razie potrzeby czynności przewidziane w przepisach o organizacji postępowania.

Zgodnie z przepisem art. 346 § 1 K.p.c., obowiązującym w niezmienionym brzmieniu od daty uchwalenia, sąd na wniosek pozwanego zawiesi rygor natychmiastowej wykonalności nadany wyrokowi zaocznemu, jeżeli wyrok ten został wydany z naruszeniem przepisów o dopuszczalności jego wydania albo gdy pozwany uprawdopodobni, że jego niestawiennictwo było niezawinione, a przedstawione w sprzeciwie okoliczności wywołują wątpliwości co do zasadności wyroku zaocznego. Zawieszenie rygoru natychmiastowej wykonalności może zatem mieć miejsce wyłącznie na wniosek pozwanego złożony najwcześniej w sprzeciwie od wyroku zaocznego, przy czym warunkiem jego rozpoznania jest skuteczne wniesienie sprzeciwu (terminowego, należyście opłaconego, bez braków formalnych)²⁴.

Zgodnie z art. 346 § 1 K.p.c. istnieją dwie niezależne od siebie przesłanki do zawieszenia rygoru natychmiastowej wykonalności:

- wyrok został wydany z naruszeniem przepisów o dopuszczalności jego wydania²⁵;
- pozwany uprawdopodobnił, że jego niestawiennictwo na rozprawę było niezawinione, a przedstawione w sprzeciwie okoliczności wywołują wątpliwości co do zasadności wyroku zaocznego²⁶.

Zawieszenie rygoru natychmiastowej wykonalności ma ten skutek, że prowadzi do wstrzymania czynności egzekucyjnych podjętych na jego podstawie (na podstawie wyroku opatrzonego rygorem). Na wniosek dłużnika organ egzekucyjny zawiesza

²³ Powód może zaskarżyć apelacją wyrok zaoczny oddalający powództwo. Zob. K. Weitz, *Wyrok zaoczny oddalający powództwo*, Polski Proces Cywilny 2011, nr 3, s. 27; J. Basta, *Dopuszczalność apelacji powoda od wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo – uwagi de lege lata, de lege ferenda*, Acta Iuridica Resoviensia 2023, nr 4, s. 5.

²⁴ E. Marszałkowska-Krześ, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2017, s. 441.

²⁵ Przesłanki dopuszczalności wydania wyroku zaocznego wskazane są w art. 339–341 K.p.c.

²⁶ Warto nadmienić, że analogiczne przesłanki do zawieszenia rygoru natychmiastowej wykonalności obowiązywały na gruncie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 29 listopada 1930 r. – Kodeks Postępowania Cywilnego (Dz. U. z 1930 r. Nr 83, poz. 651), przy czym wprowadzone zostały do niego dopiero na mocy nowelizacji, która weszła w życie 30 września 1950 r. (art. 351); we wcześniejszym brzmieniu przepisy nie wymieniały żadnych podstaw do zawieszenia rygoru, wskazując tylko na taką możliwość (art. 365 § 1).

bowiem postępowanie egzekucyjne na mocy art. 820 § 2 K.p.c.²⁷ Zawieszenie odnosi się jednak tylko do przyszłych czynności, zatem dotychczas dokonane pozostają – co do zasady – w mocy²⁸. W szczególności oznacza to, że pozostaną skuteczne zajęcia majątku dłużnika. Dłużnik (pozwany), pomimo zawieszenia rygoru natychmiastowej wykonalności, musi więc dalej znosić skutki zajęcia, które same w sobie będą dla niego dotkliwe, ponieważ polegają na ograniczeniu możliwości swobodnego dysponowania majątkiem.

Podstawy zawieszenia rygoru – co od razu widać – nie nawiązują do przesłanki wydania wyroku zaocznego, związanego z niezawinionym niezłożeniem przez pozwanego odpowiedzi na pozew. W piśmiennictwie wskazuje się, że jest to przeoczenie ustawodawcy²⁹. Należy jednak rozważyć, czy jego działanie nie było celowe, z tego względu, że dodatkowe odwoływanie się w art. 346 § 1 K.p.c. do niezawinionego niezłożenia odpowiedzi na pozew jest zbędne. Niezawinione niepodjęcie przez pozwanego obrony na piśmie może bowiem wypełniać przesłankę uchylenia rygoru natychmiastowej wykonalności polegającą na wydaniu wyroku zaocznego z naruszeniem przepisów prawa.

Odpowiedź na pozew jest czynnością procesową, której pozwany powinien dokonać w terminie wyznaczonym przez przewodniczącego (nie krótszym niż dwa tygodnie). Termin na wniesienie odpowiedzi na pozew może podlegać przywróceniu (art. 169–171 K.p.c.). Przesłanką przywrócenia terminu, także w przypadku odpowiedzi na pozew, jest przede wszystkim brak winy w niedochowaniu terminu oraz to, że jego uchybienie pociąga za sobą ujemne dla pozwanego skutki procesowe³⁰. Niewątpliwie w obecnym stanie prawnym niewniesienie odpowiedzi na pozew rodzi określone konsekwencje dla pozwanego. Polegają one m.in. na niemożliwości skutecznego wnioskowania o przeprowadzenie dowodów w postępowaniu gospodarczym (art. 458⁵ § 1 K.p.c.), a także – co jest szczególnie istotne w kontekście niniejszych rozważań – na ryzyku wydania natychmiast wykonalnego wyroku zaocznego³¹. Należy zatem ocenić, czy wniosek o przywrócenie terminu do wniesienia

²⁷ Wyrok SN z dnia 26 marca 2009 r., I CSK 282/08, LEX nr 528181.

²⁸ A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2013, s. 256; E. Marszałkowska-Krześ, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2017, s. 673.

²⁹ Wskazuje się, że jest to przeoczenie ustawodawcy, zob. O. Marcewicz, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych...*, t. 1, s. 776.

³⁰ Co do ujemnych skutków procesowych, por. M. Krakowiak, *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego mocą ustawy z 4.7.2019 r. (cz. II – Organizacja postępowania; Rozprawa)*, Monitor Prawniczy 2019, nr 20, s. 1185.

³¹ Jak już wskazano, nawet zawieszenie rygoru nie uwalnia pozwanego od skutków zajęcia jego majątku w postępowaniu egzekucyjnym.

odpowiedzi na pozew byłby dopuszczalny w sytuacji, gdy w związku z brakiem odpowiedzi sąd wydał już wyrok zaoczny.

W piśmiennictwie przyjmuje się, że wniosek o przywrócenie terminu jest niedopuszczalny, jeśli zmierzałby do przywrócenia wcześniejszej fazy postępowania (np. terminu do zgłoszenia opozycji przeciwko wstąpieniu interwenienta ubocznego)³². Ze względu zaś na stan sprawy niedopuszczalne jest po wydaniu wyroku przez sąd pierwszej instancji przywrócenie terminu np. do wniesienia zażalenia na postanowienie o przekazaniu sprawy według właściwości bądź postanowienie o odmowie odrzucenia pozwu³³.

Na tle powyższych poglądów w orzecznictwie sądów powszechnych – w obecnym stanie prawnym – wyrażono stanowisko o niedopuszczalności przywrócenia terminu do złożenia odpowiedzi na pozew wówczas, gdy został już wydany wyrok zaoczny. Argumentuje się, że takie rozstrzygnięcie prowadziłyby do powrotu do wcześniejszej fazy postępowania³⁴.

Wydaje się, że samo wydanie wyroku zaocznego nie stanowi przeszkody do przywrócenia terminu do wniesienia odpowiedzi na pozew. W szczególności przeciwko takiemu stanowisku nie przemawia argument odwołujący się do rzekomego powrotu do wcześniejszego etapu sprawy. Przywrócenie terminu do złożenia odpowiedzi na pozew – w aktualnym stanie prawnym – nie unicestwia bowiem wyroku zaocznego, lecz jedynie prowadzi do powstania przesłanki zawieszenia nadanego mu rygoru natychmiastowej wykonalności. Przesłanka ta polegałaby na wydaniu wyroku zaocznego z naruszeniem przepisów o dopuszczalności jego orzeczenia – skoro bowiem pozwany, w terminie przywróconym przez sąd, odpowiedź na pozew jednak złożył, to nie zaistniałyby przesłanki do jego wydania. Postępowanie toczyłoby się zatem dalej z uwzględnieniem faktu wydania wyroku zaocznego, który jednak – wobec zawieszenia rygoru natychmiastowej wykonalności – nie podlegałby wykonaniu w postępowaniu egzekucyjnym.

Zaakceptowanie powyższego rozwiązania prowadziłyby jednak do powstania swoistego konfliktu (konkurencji) pism procesowych składanych przez pozwanego, w związku z wydaniem wyroku zaocznego. Z jednej bowiem strony występowałby wniosek o przywrócenie terminu na złożenie odpowiedzi na pozew, co oczywiste,

³² J. Bodio, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1. Art. 1–729, red. A. Jakubecki, 2019 [wyd. el. LEX], art. 171.

³³ E. Stefańska, w: *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1. Art. 1–477¹⁶, red. M. Manowska, 2022 [wyd. el. LEX], art. 171.

³⁴ Postanowienie Sądu Rejonowego Wrocław Śródmieście we Wrocławiu z dnia 1 lipca 2020 r., X P 708/19, [https://orzeczenia.wroclaw-srodmiescie.sr.gov.pl/content/\\$N/155025500005021_X_P_000708_2019_Uz_2020-01-07_002](https://orzeczenia.wroclaw-srodmiescie.sr.gov.pl/content/$N/155025500005021_X_P_000708_2019_Uz_2020-01-07_002) [dostęp: 7.04.2025 r.].

połączony z odpowiedzią na pozew. Z drugiej zaś – w związku z wydaniem wyroku zaocznego – sprzeciw od tego wyroku. Pisma te w istocie byłyby podobnej treści. W typowym przebiegu postępowania, gdy doszło do wydania wyroku zaocznego, pozwany chcąc podjąć obronę, powinien złożyć środek zaskarżenia w postaci sprzeciwu, który przejmuje funkcję odpowiedzi na pozew. Zgodnie bowiem z przepisem art. 344 § 2 K.p.c. w piśmie zawierającym sprzeciw przytoczyć należy zarzuty, które pod rygorem ich utraty trzeba zgłosić przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy oraz twierdzenia i dowody. Sprzeciw pozwanego stanowiłby w istocie kopię równolegle składanej odpowiedzi na pozew. Rozwiązanie takie, aczkolwiek praktycznie możliwe, trudno byłoby zaakceptować z punktu widzenia ekonomii postępowania, racjonalności i celowości podejmowanych czynności procesowych.

W związku z powyższym, na gruncie obowiązującego stanu prawnego, należy przychylić się do stanowiska wskazującego na istnienie luki prawnej, polegającej na braku uregulowania przez ustawodawcę podstaw do uchylenia rygoru natychmiastowej wykonalności w przypadku niezawinionego zaniechania złożenia odpowiedzi na pozew przez pozwanego. Skutkuje to koniecznością sięgnięcia – w drodze analogii – do przepisów dotyczących niezawinionego niestawiennictwa na rozprawie.

5. Uchylenie rygoru natychmiastowej wykonalności

W ramach nowelizacji z dnia 22 marca 2018 r.³⁵ ustawodawca wprowadził dodatkowo – obok zawieszenia – możliwość uchylenia rygoru natychmiastowej wykonalności. Zgodnie z dodanym art. 346 § 1¹ K.p.c. sąd może uchylić rygor natychmiastowej wykonalności nadany wyrokowi zaocznemu, jeżeli pozwany wykaże, że odpis pozwu doręczono w trybie przewidzianym w art. 139 § 1 K.p.c. na inny adres niż aktualne (w dacie doręczenia) miejsce jego zamieszkania. Doręczenie w trybie art. 139 § 1 K.p.c. to tzw. doręczenie przez awizo. Zgodnie z treścią art. 139 K.p.c. w razie niemożności doręczenia w szczególności osobiście adresatowi, pismo przesłane za pośrednictwem operatora pocztowego składa się w placówce pocztowej operatora, a doręczane w inny sposób – w urzędzie właściwej gminy, umieszczając zawiadomienie o tym w drzwiach mieszkania adresata lub w oddawczej skrzynce pocztowej ze wskazaniem gdzie i kiedy pismo pozostawiono, oraz z pouczeniem, że należy je odebrać w terminie siedmiu dni od dnia umieszczenia zawiadomienia.

³⁵ Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych, która w art. 261 pkt 1 lit. a zmieniła przepis art. 346 K.p.c. (zmiana weszła w życie 1 stycznia 2019 r.).

W przypadku bezskutecznego upływu tego terminu czynność zawiadomienia powtarza się, a po bezskutecznym upływie terminów awizacji sąd może przyjąć skutek doręczenia pisma.

W piśmiennictwie zwraca się uwagę na niefortunne sformułowanie przesłanki dotyczącej uchylenia rygoru natychmiastowej wykonalności. Przepis art. 346 § 1¹ stanowi bowiem o doręczeniu „na inny adres aniżeli aktualne w dacie doręczenia miejsce zamieszkania pozwanego”. Ustawodawca miał zapewne na myśli doręczenie na inny adres niż rzeczywisty adres zamieszkania pozwanego. Miejsce zamieszkania to miejscowość, w której osoba fizyczna przebywa z zamiarem stałego pobytu (art. 25 K.c.). Co oczywiste, pozwany może przebywać w tym samym miejscu zamieszkania (np. w Warszawie), ale pod innym adresem³⁶.

W świetle utrwalonego orzecznictwa³⁷, doręczenie *per* awizo jest skuteczne, gdy adres, pod którym awizowano przesyłkę, był aktualnym adresem zamieszkania adresata. Tylko w takim przypadku można mówić o istnieniu podstaw do przyjęcia fikcji doręczenia związanej z niepodjęciem przesyłki. Jeśli bowiem adresat nie przebywa (mieszka) pod adresem, na który skierowano korespondencję, to nie ma możliwości dowiedzenia się o złożonym tam awizo i na jego podstawie odebrania przesyłki sądowej. W takim wypadku należy uznać, że odpis pozwu w ogóle nie został mu doręczony. Użyte w art. 346 § 1¹ K.p.c. sformułowanie „odpis pozwu doręczono na inny adres” w istocie oznacza niedoręczenie odpisu pozwu pozwanemu, co doprowadziło do pozbawienia go możliwości podjęcia obrony.

Z przepisu art. 346 § 1¹ K.p.c. wynika, że jeśli pozwanemu nie doręczono skutecznie odpisu pozwu, a pomimo tego doszło do wydania wyroku zaocznego, sąd może – także z urzędu³⁸ – uchylić rygor natychmiastowej wykonalności nadany temu wyrokowi. Rozstrzygnięcie to nie wywiera wpływu ani na istnienie wyroku zaocznego, ani na dalszy tok postępowania toczącego się na skutek jego zaskarżenia sprzeciwem. Ma natomiast znaczenie z punktu widzenia postępowania egzekucyjnego prowadzonego na jego podstawie. Jeżeli bowiem zawieszenie rygoru natychmiastowej wykonalności skutkowało jedynie wstrzymaniem postępowania

³⁶ I. Kunicki, *Uchylenie rygoru natychmiastowej wykonalności i nadzór judykacyjny nad komornikiem sądowym*, Przegląd Prawa Egzekucyjnego 2019, nr 1 (suplement), Nb. 8.

³⁷ Postanowienie SN z dnia 18 marca 2009 r., IV CNP 87/08, LEX nr 603176 oraz postanowienie SN z dnia 12 stycznia 2016 r., II UZ 38/15, LEX nr 1984689.

³⁸ Co do możliwości działania w tym zakresie przez sąd z urzędu por. A. Gałas, w: *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1. *Komentarz. Art. 1–458*¹⁶, red. T. Szanciło, wyd. 2, Warszawa 2023, uwagi do art. 346, Nb. 9 oraz M. Cichorska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Rylski, A. Olaś, wyd. 3, Warszawa 2024, uwagi do art. 346, akapit 12.

egzekucyjnego, to jego uchylenie prowadzi do jego umorzenia³⁹. Zgodnie z art. 824 § 1 pkt 5 K.p.c. organ egzekucyjny z urzędu umarza postępowanie egzekucyjne w przypadku, gdy doszło do prawomocnego⁴⁰ pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego. Umorzenie postępowania egzekucyjnego powoduje uchylenie dokonanych czynności egzekucyjnych (art. 826 K.p.c.). Wskutek uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu postępowania egzekucyjnego dłużnik odzyskuje zatem możliwość swobodnego dysponowania wcześniej zajętym majątkiem.

W uzasadnieniu projektu ustawy wprowadzającej przepis art. 346 § 1¹ K.p.c. i nowelizującej art. 824 § 1 pkt 5 K.p.c. podkreślono potrzebę wzmocnienia realizacji zasady praworządności w toku postępowania egzekucyjnego. Zdaniem projektodawcy dodanie art. 346 § 1¹ K.p.c., dającego podstawę do uchylenia rygoru natychmiastowej wykonalności i w konsekwencji umorzenia postępowania egzekucyjnego, pozwolić ma na wyeliminowanie sytuacji, w których wskutek podania nieaktualnego adresu zamieszkania, po skutecznym wniesieniu sprzeciwu, pozwany przez cały czas postępowania musiał znosić skutki wynikające z zajęcia majątku⁴¹. Podkreślić należy, że w rozważanym przypadku niepodjęcie obrony przez pozwanego – skutkujące wydaniem wyroku zaocznego – było niezawinione z jego strony.

6. Uchylenie wyroku zaocznego zamiast zawieszenia lub uchylenia rygoru natychmiastowej wykonalności – uwagi *de lege ferenda*

Brak przesłanki do zawieszenia rygoru natychmiastowej wykonalności wyroku zaocznego, wynikającego z niezawinionego niezłożenia odpowiedzi na pozew, stanowi lukę prawną, nakazującą odpowiednio stosować przepis art. 346 § 1 K.p.c. Można jednak rozważyć propozycję zmian, zgodnie z którą – w ramach nowelizacji przepisów Kodeksu postępowania cywilnego – ustawodawca zamiast rozszerzać przesłanki zawieszenia rygoru natychmiastowej wykonalności, wprowadziłby możliwość złożenia wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia odpowiedzi na pozew. Z tym jednak zastrzeżeniem, że jego uwzględnienie skutkowałoby nie tyle zawieszeniem rygoru natychmiastowej wykonalności, co uchyleniem wyroku zaocznego. W takiej sytuacji dalsze postępowanie toczyłoby się na zasadach ogólnych, a nie według przepisów

³⁹ M. Michalska-Marciniak, w: *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2. *Komentarz do art. 205¹–424¹²*, red. A. Marciniak, Warszawa 2019, uwagi do art. 346.

⁴⁰ Na postanowienie w przedmiocie natychmiastowej wykonalności przysługuje zażalenie – art. 394^{1a} § 1 pkt 3 K.p.c.

⁴¹ <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=1582> [dostęp: 18.12.2024 r.].

regulujących rozpoznanie sprzeciwu od wyroku zaocznego. Jeżeli natomiast sąd nie uwzględniłby wniosku o przywrócenie terminu, odpowiedź na pozew, załączona do tego wniosku, pełniłaby funkcję sprzeciwu od wyroku zaocznego.

Analogiczne rozwiązanie należałoby zastosować w przypadku, gdy podstawą wydania wyroku zaocznego była niezawiniona nieobecność pozwanego na rozprawie. W razie wykazania przez pozwanego braku winy w niestawie, które doprowadziło do wydania wyroku zaocznego, sąd również powinien uchylić wyrok i prowadzić dalsze postępowanie na zasadach ogólnych.

Podobna regulacja byłaby uzasadniona także w przypadku wadliwego przyjęcia skutku doręczenia odpisu pozwu przez awizo. Przyjęcie fikcji doręczenia na podstawie art. 139 § 1 K.p.c. w sytuacji, gdy awizowanie nie nastąpiło pod adresem zamieszkania pozwanego, jest wadliwe, co oznacza, że w ogóle nie doszło do skutecznego doręczenia. Jeśli zaś pozwanemu nie doręczono odpisu pozwu, to nie sposób zakładać, że mógł złożyć na niego odpowiedź. W konsekwencji zatem nie zachodziły też podstawy do wydania wyroku zaocznego. Według proponowanego rozwiązania, w związku z ustaleniem wadliwości doręczenia, sąd uchyłaby wyrok zaoczny na wczesnym etapie postępowania⁴².

Konsekwentnie należałoby postulować wprowadzenie podstawy do uchylenia wyroku zaocznego również w przypadku, gdy został on orzeczony z naruszeniem przesłanek dopuszczalności jego wydania. W tej sytuacji wydanie wyroku zaocznego także nie wiąże się z zachowaniem pozwanego.

Postulowane regulacje prowadziłyby do utrzymania wyroku zaocznego oraz kontynuowania postępowania w trybie sprzeciwu wyłącznie w przypadkach, gdy bierność pozwanego (polegająca na braku odpowiedzi na pozew lub niestawie na rozprawie) wynikałaby z jego celowego lub co najmniej zawinionego działania. Tylko wówczas wyrok zaoczny opierałby się na rzeczywistych przesłankach związanych z procesową biernością pozwanego. W obecnym stanie prawnym istnieje natomiast ryzyko wydania wyroku zaocznego na podstawie pozornych przesłanek. Taka sytuacja może mieć miejsce chociażby wtedy, gdy pozwany – bez własnej winy – nie złożył odpowiedzi na pozew lub nie stawiał się na rozprawę, np. z powodu braku prawidłowego zawiadomienia. Choć w takich przypadkach wydanie wyroku zaocznego powinno być wykluczone, aktualna regulacja nie przewiduje jego uchylenia z urzędu, lecz jedynie zawieszenie lub uchylenie nadanego mu rygoru natychmiastowej wykonalności. Jak już wcześniej wskazano, zawieszenie rygoru nie zapewnia pozwanemu pełnej ochrony przed egzekucją – w szczególności możliwe jest utrzymanie w mocy zajęcia jego majątku. Uchylenie rygoru natomiast

⁴² Rozstrzygnięcie to miałoby formę zaskarżalnego postanowienia, na wzór art. 332 § 2 K.p.c.

nie niweczy skutków wydania wyroku zaocznego jako takiego – postępowanie toczy się dalej na jego podstawie, co oznacza, że na pozwanym nadal ciąży „piętno” wyroku zaocznego, mimo że faktycznie nie dał podstaw do jego wydania.

7. Postulat rozszerzenia przesłanek uchylenia rygoru natychmiastowej wykonalności wyroku zaocznego

Jeśli nawet uznać za niecelową zmianę przepisów pozwalającą na uchylenie wyroku zaocznego na wczesnym etapie postępowania, w związku z wydaniem go z naruszeniem zasad, brakiem winy pozwanego w niezłożeniu odpowiedzi na pozew albo niestawiennictwem na rozprawie (w tym związanych z nieprawidłowym doręczeniem odpisu pozwu), to *de lege ferenda* rozważyć można inne rozwiązanie. Polegałoby ono na rozszerzeniu podstaw do uchylenia rygoru natychmiastowej wykonalności na wszystkie przypadki, w których przyczyna wydania wyroku zaocznego nie była przez pozwanego zawiniona. Jak już podkreślono, uchylenie rygoru natychmiastowej wykonalności pozwala na umorzenie postępowania egzekucyjnego i tym samym zwolnienie pozwanego z obowiązku znoszenia jego skutków polegających na zajęciu majątku. Wprowadzając możliwość uchylenia rygoru natychmiastowej wykonalności, ustawodawca miał na celu wzmocnienie realizacji zasady praworządności. W aktualnym stanie prawnym trudno jest uznać jej pełne respektowanie. Przepisy pozwalają na wydanie wyroku zaocznego oraz jedynie na zawieszenie nadanego mu rygoru natychmiastowej wykonalności w przypadkach, gdy pozwany w rzeczywistości nie dał podstaw do rozstrzygnięcia zaocznego. Trudno uznać za sprawiedliwą regulację, która nakazuje wydanie wyroku zaocznego w sytuacji, gdy pozwany nie stawiał się na rozprawie, mimo iż nie został o niej prawidłowo zawiadomiony.

Zakończenie

Wydaje się uzasadnione rozróżnienie przesłanek wydania wyroku zaocznego na zawinione i niezawinione przez pozwanego. Stwierdzenie, że niestawiennictwo pozwanego na rozprawie lub niezłożenie odpowiedzi na pozew wynikało z jego niezawinionej winy, powinno skutkować uchyleniem wyroku zaocznego na wczesnym etapie postępowania lub, co najmniej, uchyleniem rygoru natychmiastowej wykonalności. W każdym przypadku kluczowym celem powinno być uwolnienie

pozwanego od ciężaru egzekucji, w tym zajęcia jego majątku, który może nadal być zajmowany, nawet w sytuacji zawieszenia rygoru natychmiastowej wykonalności na podstawie art. 346 § 1 K.p.c.

Nie wydaje się uzasadnione ani zgodne z zasadą sprawiedliwego procesu obciążanie pozwanego takimi konsekwencjami, gdy nie ponosi on winy za okoliczności, które stanowiły podstawę wydania wyroku zaocznego. W szczególności trudne do zaakceptowania pozostaje obecne uregulowanie, zgodnie z którym wadliwe zawiadomienie pozwanego o terminie rozprawy, prowadzące do jego niestawiennictwa, skutkuje jedynie zawieszeniem rygoru natychmiastowej wykonalności zamiast uchyleniem wyroku zaocznego.

Bibliografia

- Basta J., *Dopuszczalność apelacji powoda od wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo – uwagi de lege lata, de lege ferenda*, Acta Iuridica Resoviensia 2023, nr 4.
- Bodio J., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1. Art. 1–729, red. A. Jakubecki, 2019 [wyd. el. LEX].
- Cichorska M., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Ryłski, A. Olaś, wyd. 3, Warszawa 2024.
- Dziurda M., *Czy nadchodzi zmierzch zasady usłowności w postępowaniu cywilnym?*, Polski Proces Cywilny 2022, nr 1.
- Gałas A., w: *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1. Komentarz. Art. 1–458¹⁶, red. T. Szanciło, wyd. 2, Warszawa 2023.
- Głodowski W., *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Docho-dzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. 1, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2020.
- Krakowiak M., *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego mocą ustawy z 4.7.2019 r. (cz. II – Organizacja postępowania; Rozprawa)*, Monitor Prawniczy 2019, nr 20.
- Kunicki I., *Uchylenie rygoru natychmiastowej wykonalności i nadzór judykacyjny nad komor-nikiem sądowym*, Przegląd Prawa Egzekucyjnego 2019, nr 1 (suplement).
- Marcewicz O., *Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Docho-dzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian*, t. 1, red. T. Zembrzusi, Warszawa 2020.
- Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2013.
- Marszałkowska-Krześ E., *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2017.
- May J., w: *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego z 4.7.2019 r. w praktyce*, red. K. Fla-ga-Gieruszyńska, R. Flejszar, M. Malczyk, Warszawa 2020.
- Michalska-Marciniak M., w: *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2. Komentarz do art. 205¹–424¹², red. A. Marciniak, Warszawa 2019, uwagi do art. 346.

- Sokólska K., *Zmiany przepisów o natychmiastowej wykonalności wyroku zaocznego*, Polski Proces Cywilny 2019, nr 1.
- Stefańska E., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. 1. Art. 1–477¹⁶, red. M. Manowska, 2022 [wyd. el. LEX].
- Weitz K., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2. *Postępowanie rozpoznawcze*, red. T. Ereciński, wyd. 5, Warszawa 2016.
- Weitz K., *Wyrok zaoczny oddalający powództwo*, Polski Proces Cywilny 2011, nr 3.